

UZ MANJE TROŠKOVE TO VEĆE KVALITETE ŽIVOTA

HIFE

Hrvatski institut za financijsku edukaciju

Zagreb, studeni 2017.g.

Uvod

Upravljanje osobnim financijama jedna je od ključnih vještina koja se počinje učiti od najranije dobi. To je posebno važno ukoliko smo svjesni činjenice da količinu novca s kojom raspolažemo i financijsku pismenost ne dijeli znak jednakosti. Posebno ranjive skupine su mladi, nezaposlene osobe, umirovljenici i samohrani roditelji. Nedostatna primanja i / ili slaba kontrola troškova mogu rezultirati financijskim poteškoćama i materijalnom deprivacijom.

Da razloga za brigu imamo, dokazuju i podaci u nastavku:

Jeste li znali:

- da je **2015.g.** u Republici Hrvatskoj¹: **20% osoba bilo u riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti, a njih 45% u riziku od siromaštva kad mirovine i socijalni transferi nisu uključeni** u dohodak te njih čak **59,8% ne bi moglo podmiriti neočekivani financijski izdatak?**
- Karta siromaštva Republike Hrvatske dokazuje da postoje regije u kojima je siromaštvo značajno iznad prosjeka RH.

Slika 1 Karta siromaštva za Hrvatsku

Izvor: Hrvatska - Ocjena siromaštva za mala područja temeljem potrošnje (Karte siromaštva); Svjetska banka Studeni 2016

1 Izvor: POKAZATELJI SIROMAŠTVA I SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI U 2015. – konačni rezultati; www.dzs.hr

- Stopa nezaposlenosti u RH **14,8%**²
- **329.222 građana s blokiranim računima** i 40.6 milijardi duga, što je **7,6% ukupnog stanovništva** Republike Hrvatske (udio građana Grada Zagreba 7,9% po broju stanovnika, ali 29% ukupnog duga), odnosno **11,46% ukupno radno sposobnog stanovništva**³.

Svrha ove publikacije je kroz niz savjeta kako smanjiti troškove kućanstva dati naš doprinos i pomoći građanima u postizanju ravnoteže između prihoda i rashoda kućanstva. Brošura završava poglavljem o pravima potrošača koja su jednako tako važna za donošenje odluka u kupnji i ugovaranje usluga.

I. Kućni budžet

Upravljanje kućnim budžetom omogućuje nam kontrolu nad troškovima kućanstva i uspostavu ravnoteže između prihoda i rashoda kućanstva.

Prihodi kućanstva su svi novčani priljevi kućanstva tijekom određenog vremenskog razdoblja. Ako se redovni priljevi ostvaruju od rada oni su najčešće mjesečni, ali mogu biti i povremeni ili izvanredni.

Rashodi kućanstva su svi novčani odljevi kućanstva tijekom određenog vremenskog razdoblja, najčešće unutar jedne godine.

Najčešći rashodi kućanstva su:

- režije
- prehrana i higijena
- prijevoz
- odjeća i obuća
- obrazovanje, rekreacija i zabava
- zdravlje
- financijske obveze.

Važno je znati da ovisno o potrebama i mogućnostima svake obitelji te njezinim preferencijama i broju članova obitelji ovisi kućni budžet. Stoga ne postoje dva ista kućna budžeta, pa tako niti troškovi nisu jednaki u svim obiteljima. U nastavku detaljnije razrađujemo mjere za racionalizaciju troškova kućanstva.

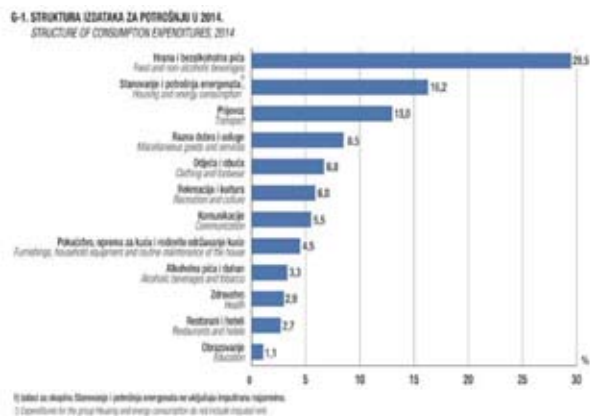
2 www.dzs.hr

3 Izvor: <http://www.fina.hr/Default.aspx?sec=1801>

VAŽNO!

Financijske mjere koje će poboljšati vašu financijsku poziciju:

- **Vođenje kućnog budžeta** – evidentirajte sve prihode i rashode kućanstva.
- **Praćenje potrošnje** – planirajte i pratite troškove kako bi vidjeli gdje novac „curi“.
- **Recite „NE“ impulzivnoj potrošnji** – uskladite svoje želje sa stvarnim potrebama.
- **Odredite plan štednje i ulaganja** – mali ulozci na dugi rok mogu vam donijeti značajnu svotu novca.
- **S kreditima i karticama mudro!** – prije zaduženja provjerite da li vaša redovna primanja i kućni budžet mogu podnijeti mjesečne obveze po kreditu / kartici. Prije donošenja odluke o zaduženju usporedite različite ponude i ugovorne uvjete te odaberite onu ponudu koja je za vas najpovoljnija.
- **Zaštitite sebe i svoju imovinu** – ugovorite police osiguranja i zaštitite sebe i svoju imovinu od rizika i štete u slučaju nepredviđenih okolnosti.

Izvor: Priopćenje – „Revizija podataka o osnovnim karakteristikama potrošnje kućanstava u 2014.“; www.dzs.hr⁴

Značajan udio u ukupnim izdacima imaju proizvodi koji su štetni za zdravlje ili koji bi se mogli smanjiti alternativnim izborima. Izdaci za obrazovanje imaju udio ca. 1%, što je malo u usporedbi s prethodno navedenim izdaci čija je opravdanost u nekim slučajevima u potpunosti upitna. S druge strane, trebamo biti svjesni da veći izdaci za obrazovanje povećavaju znanja i vještine pojedinca, a time i vjerojatnosti za bolji posao i veće mogućnosti u budućnosti.

Iz ove ankete proizašlo je da od ukupnih izdataka za potrošnju u 2014.g. koji su iznosili u prosjeku **81.315 kuna po kućanstvu**, kućanstva godišnje potroše **21.831 kunu** na:

• Alkoholna pića i duhan	2.683
• Šećer, džem, čokoladu i konditorske proizvode	1.328
• Bezalkoholna pića	1.780
• Održavanje i uporabu vozila	7.729
• Osiguranje vezano za prijevoz	1.464
• Komunikacije	4.264
• Restorane, kavane i barove	1.562
• Frizerski saloni i centri za osobnu njegu	1.021
Ukupno	21.831 (26,8%)

2. Rashodi kućanstva

Troškovi života značajno se razlikuju ovisno u kojem dijelu svijeta živite. Živjeti u Hamiltonu na Bermudama ili u gradu Thiruvananthapuram u Indiji nije isto.

U različitim dijelovima svijeta različita je i **kvaliteta života** koja značajno visi o kupovnoj moći stanovništva, stupnju zagađenosti okoliša, odnosu prosječne cijene nekretnina i prosječne plaće, zdravstvenoj i socijalnoj skrbi, sigurnosti, prometnoj povezanosti, mogućnosti za pronalazak posla, uvjetima rada i brojnim drugim faktorima.

Koje su osnovne karakteristike potrošnje kućanstava u Republici Hrvatskoj, saznajte u nastavku.

2.1. Struktura rashoda kućanstva u RH

Državni zavod za statistiku jednom godišnje objavljuje Revidirane rezultate Ankete o potrošnji kućanstava u Republici Hrvatskoj. U nastavku slijedi struktura izdataka za potrošnju u 2014.g.:

Slika 2 Struktura izdataka za potrošnju u 2014.g.

4 Uzorak: 4.160 stambenih jedinica - privatna kućanstva; anketirano njih 2.029; stopa odgovora: 54%.

VAŽNO!

Bilježite mjesečno sve izdatke koje ima vaše kućanstvo i iskoristite podatke za detaljnu analizu. Ukoliko se nalazite u gore navedenoj strukturi, razmislite o smanjenju ovih izdataka barem za 30% do 50%. Ušteda od samo 9.000 kuna godišnje bi osigurala štednju s kojom bi za 10 godina uz kamatnu stopu od 2% imali ca. 109 tisuća kuna. Ovaj iznos možete iskoristiti osim za potrošnju i kao inicijalni ulog za pokretanje novog posla ukoliko imate dobru poduzetničku ideju.

2.2. Izdaci za stanovanje, komunikaciju i energente

U izdatke za stanovanje, komunikaciju i energente ubrajamo izdatke za električnu energiju, plin, vodu, čistoću, pričuvu, korištenje radiotelevizijskih usluga i komunikaciju.

Prema prethodno analiziranim „Revidiranim rezultatima Ankete o potrošnji kućanstava za 2014. godinu“⁵ u Republici Hrvatskoj **ovi izdaci su iznosili 17.695 kuna (udio 21,7%) godišnje.**

To su troškovi koje najčešće plaćamo mjesečno i zovemo ih troškovi režija. Upoznajmo se sa specifičnostima svakog troška kako bi lakše prepoznali mogućnosti za uštede.

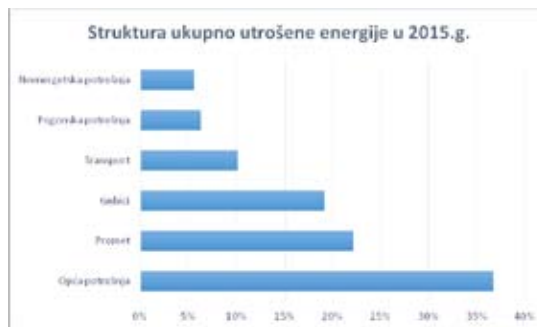
2.2.1. Opća potrošnja energije u Republici Hrvatskoj

Od ukupne potrošnje energije u Republici Hrvatskoj u 2015.g. oko **70%** odnosi se na **tekuća goriva, prirodni plin i vodene snage.**

Izvor podataka: EIHP

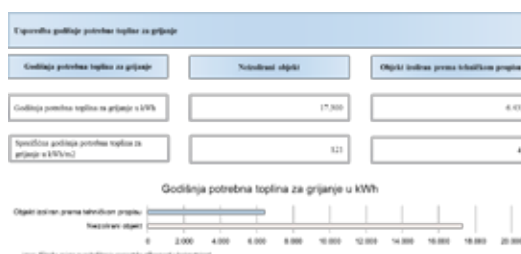
U strukturi ukupno utrošene energije dominiraju **opća potrošnja i promet sa 59%** udjela. U općoj potrošnji udio **kućanstava** je značajnih **70%**.

Jeste li znali da zgrade izgrađene do 1980. godine imaju najveći udio u ukupnom stambenom fondu Republike Hrvatske i gotovo nikakvu ili samo minimalnu toplinsku izolaciju?

Što to znači za potrošnju energije i troškove kućanstva?

Dobra toplinska izolacija nekretnine utječe na smanjenje toplinskih potreba, poboljšanje učinkovitosti sustava grijanja i troškove energije, što dokazuje primjer u nastavku:

Na ovom primjeru vidimo kako nekretnina toplinski izolirana prema tehničkim propisima donosi uštede na toplinskoj energiji potrebnoj za grijanje od čak **10.867 kWh godišnje**, odnosno **63%**. Stoga je za uštede u troškovima energije, osim racionalne potrošnje, važna i dobra izolacija objekta. Naravno, ovo je samo jedna od mjera ušteda.

2.2.2. Električna energija

Ovaj važan energent dolazi do stanova, kuća i poduzeća preko elektroenergetskog sustava koji osigurava da nam u svakom trenutku isporuči upravo onu količinu električne energije koja nam je potrebna.

U Republici Hrvatskoj, osim Hrvatske elektroprivrede koja nudi univerzalnu uslugu opskrbe električnom energijom, postoje i drugi opskrbljivači.

VAŽNO!

Prije ugovaranja usluge s opskrbljivačem proučite opće uvjete opskrbe električnom energijom te prava i obveze koji proizlaze iz ugovora koji zaključujete. Posebno obratite pažnju na naknade koje opskrbljivač obračunava u slučaju prijevremenog raskida ugovora zaključenih po posebnim uvjetima (npr. s popustom za prelazak uz ugovornu obvezu na određeni rok).

⁵ izvor: Priopćenje – „Revizija podataka o osnovnim karakteristikama potrošnje kućanstava u 2014.“; www.dzs.hr

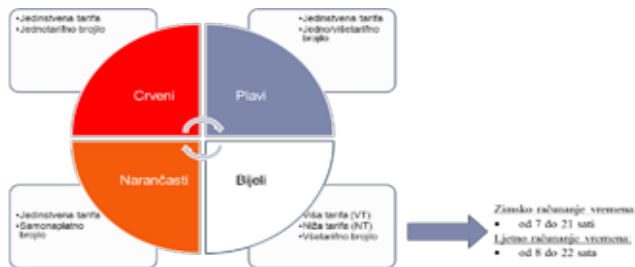
2.2.2.1. Tarifni modeli

U Republici Hrvatskoj u primjeni su **četiri tarifna modela**, koji određuju način potrošnje električne energije te naknadu koju ćete plaćati za opskrbu električnom energijom.

Isporučena električna energija obračunava se po **jedinstvenoj cijeni** u plavom, narančastom i crnom tarifnom modelu, dok je u bijelom različita ovisno o vremenu kada koristite električnu energiju (razlikujemo **višu i nižu tarifu** – VT i NT).

Crni tarifni model trenutno je u primjeni samo u „Elektroistra” Pula i „Elektrojug” Dubrovnik, a za njega treba posebno brojilo i instalacije. Crveni tarifni model mogu izabrati samo kupci kategorije poduzetništvo, koji imaju instalirano brojilo s mjerenjem snage.

Različiti tarifni modeli traže posjedovanje određenih mjernih uređaja (brojila). Karakteristike pojedinih modela (koji su najčešće u primjeni), sažeti su u nastavku:

VAŽNO!

- ✓ Kod odabira tarifnog modela zajedno sa svojim ukućanima prvo provjerite kakav omjer potrošnje ostvarujete i izračunajte s kojim modelom ostvarujete najveće uštede!
- ✓ Provjerite da li određeni tarifni model zahtjeva posebno brojilo.
- ✓ Usporedite različite ponude na tržištu i odaberite onu s kojom ostvarujete najveće uštede.
- ✓ Provjerite sa svojim opskrbljivačem da li ste oslobođeni plaćanja naknade za plaćanje računa ako plaćate putem određenih institucija (npr. bez plaćanja naknade možete platiti račune HEP – ODS d.o.o. u poslovnicama Hrvatske pošte i Financijske agencije).

Kućanstva najčešće odlučuju između plavog i bijelog tarifnog modela. Narančasti tarifni model je prikladan za potrošače koji npr. iznajmljuju nekretninu, pa žele pratiti potrošnju ili koji ne žele periodične obračune, dok je crni tarifni model više za kućanstva kod kojih se npr. daljinskim upravljanjem utvrđuje vrijeme upotrebe električne energije.

2.2.2.2. Cijena energije

Cijena električne energije sadrži:

- trošak za **energiju**
- troškove za **korištenje prijenosne i distribucijske mreže**
- ostale **naknade** određene zakonom (npr. naknadu za poticanje proizvodnje iz obnovljivih izvora energije)
- porez na dodanu vrijednost (PDV).

Jedan od strateških ciljeva energetske politike Republike Hrvatske i Europske Unije je promicanje **uporabe električne energije iz obnovljivih izvora**. Upravo iz tog razloga još od 2007.g. naknada za poticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora i kogeneracije naplaćuje se od svih kupaca električne energije u Republici Hrvatskoj.

Tako prikupljena sredstva koriste se za isplatu naknade proizvođačima za električnu energiju isporučenu iz elektrana kao što su npr. vjetroelektrane, sunčane, bioplinске i druge elektrane s obnovljivim izvorom primarne energije.

VAŽNO!

Na web stranici Hrvatske energetske regulatorne agencije (www.hera.hr) nalazi se informativni tarifni kalkulator za struju koji uspoređuje ponude raznih opskrbljivača koji djeluju na području Republike Hrvatske.

Ovisno o tipu brojila koji imate i godišnjoj potrošnji možete izračunati ukupan godišnji iznos računa sa svim naknadama i porezima te godišnje uštede u odnosu na opskrbu u okviru univerzalne usluge.

Važno je napomenuti da kalkulator ne uključuje eventualne dodatne pogodnosti koje nude opskrbljivači i informativnog je karaktera.

2.2.2.3. Kako ostvariti uštede u potrošnji električne energije?

Električna energija u kućanstvu troši se na:

- Grijanje
- Rashlađivanje prostora
- Pripremu tople vode
- Kuhanje
- Rasvjetu
- Električnu energiju

Električna energija u kućanstvu troši se najvećim dijelom na **grijanje i pripremu tople vode** (u kućanstvima u kojima je električna energija glavni energent), a značajan udio u potrošnji odlazi na **električne uređaje i kuhanje**. Udio u potrošnji električne energije za ove četiri namjene je značajnih 94%.

2.2.2.4. Električni uređaji

Jeste li znali da kod odabira električnih uređaja estetski dojam nije jedan od presudnih faktora za kupnju? Evo što je važno!

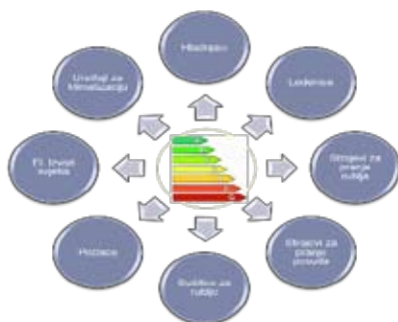
Kupite uređaj koji je veličinom i svojim karakteristikama prilagođen broju članova vašeg kućanstva i učestalosti korištenja uređaja. Za usporedbu koji električni uređaj troši manje električne energije, provjerite **oznaku energetske učinkovitosti uređaja**.

2.2.2.5. Oznaka energetske učinkovitosti uređaja

Što mogu saznati iz oznake energetske učinkovitosti uređaja?

Ova oznaka na jednostavan i jasan način daje informaciju o energetske učinkovitosti električnih uređaja i omogućuje usporedbu raznih modela s obzirom na njihove energetske karakteristike. Na njoj je označena snaga uređaja iz čega možete izračunati koliko će uređaj godišnje trošiti električne energije.

Uređaji koji imaju oznaku energetske učinkovitosti:

2.2.2.6. Rasvjeta

Više od 100 godina u kućanstvima se koriste žarulje sa žarnom niti. Tehnološki napredak i u ovom području donio je pomake. Halogene, fluorescentne, fluorkompaktne (štedne) i LED žarulje nadoknatile su glavne nedostatke žarulja sa žarnom niti: smanjile gubitak topline, utrošak električne energije potrebne za njihov rad, produljile vijek trajanja žarulje i povećale razinu njihove učinkovitosti.

Kako bi uočili razliku u potrebnoj količini električne snage žarulja sa žarnom niti, štednih i LED žarulja, u nastavku je tablica s usporednim pregledom:

Svjetlosni tok	Žarulja sa žarnom niti	Fluorkompaktna žarulja	LED žarulje
450 lm	40 W	8 – 12 W	4 – 5 W
890 lm	60 W	13 – 18 W	6 – 8 W
1210 lm	75 W	18 – 22 W	9 – 13 W
1750 lm	100 W	23 – 30 W	16 – 20 W
2780 lm	150 W	30 – 55 W	25 – 28 W

Izvor: www.zelenaenergija.org

S druge strane, štedne i fluorescentne žarulje, unatoč brojnim prednostima, imaju prisutnost žive u manjim količinama zbog čega se iste u Republici Hrvatskoj smatraju opasnim električnim otpadom, pa ih treba odlagati na za to predviđena mjesta.

Racionalnijim korištenjem kućanskih uređaja i električne rasvjete mogu se ostvariti značajne uštede.

2.2.3. Grijanje i priprema tople vode

2.2.3.1. Plinsko grijanje

Osnovni preduvjet za primjenu učinkovitog sustava grijanja jest **dobra toplinska izolacija svih vanjskih površina**, jer sprječava rasipanje topline iz vašeg doma. Na računu za plin pročitajte detalje potrošnje u obračunskom razdoblju: koliko plina ste potrošili, ogrjevnu vrijednost isporučenog plina, cijenu plina po kWh, u koju kategoriju potrošača spadate i dr. Na poleđini svakog obračuna nalazi se detaljno obrazloženje pojedinih pojmova koji se koriste za obračun potrošnje. Račun za plin sadrži **fiksnu mjesečnu naknadu za distribuciju plina i naknadu za isporučeni plin**.

Ukupan iznos obveze za isporučeni plin = (cijena (kn/kWh) x Energija, tj. količina isporučenog plina (kWh)) + naknada za distribuciju plina + PDV

Kod očitavanja brojila, energija predstavlja razliku između stanja brojila na dan izmjere i stanja brojila koje je bilo kod prethodnog očitavanja. PDV se obračunava na cijenu energije i naknadu za distribuciju.

U slučaju kašnjenja u podmirivanju obveza plaćate za-teznu kamatu. Uštedite na naknadama tako što ćete provjeriti s opskrbljivačem gdje možete platiti račun bez naknade.

2.2.4. Potrošnja vode u Republici Hrvatskoj (kućanstva)

Kako ovaj dragocjeni resurs ne bi dodatno ugrozili neracionalnim korištenjem, onečišćenjem i ubrzanom industrijalizacijom, jako je važno poduzeti mjere koje doprinose njezinom očuvanju. Racionalna potrošnja vode utječe i na smanjenje troškova vode u kućanstvu.

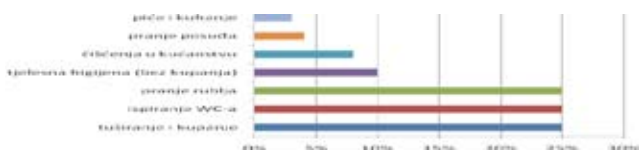
2.2.4.1. Racionalna potrošnja vode⁶

Jeste li znali da svaki građanin dnevno potroši prosječno 140-150 litara vode?

U Gradu Zagrebu, prema strukturi potrošača, u potrošnji vode gospodarstvo sudjeluje sa 35%, a kućanstva sa 65%.

Prema istraživanjima, najveća potrošnja vode u prosječnom hrvatskom kućanstvu odnosi se na osobnu higijenu, pranje rublja, održavanje kućanstva i ispiranje WC-a, dok se vrlo mala količina vode potroši za piće i pripremanje obroka.

Struktura potrošnje vode u prosječnom hrvatskom kućanstvu

Izvor: „Racionalna potrošnja vode“; <http://www.eko.zagreb.hr/default.aspx?id=108>

2.2.4.2. Cijena vode

Potrošnja vode mjeri se u m³, a cijena vode po 1m³ uključuje:

- **Fiksni dio** koji se plaća mjesečno neovisno o potrošnji i
- **Varijabilni dio** koji se plaća ovisno o potrošenoj količini vode izraženoj u m³. Varijabilni dio sadrži naknade za:
 - o usluge opskrbe pitkom vodom i odvodnju otpadnih voda; **namjena**: za kvalitetno održavanje sustava,
 - o pročišćavanja, korištenja i zaštitu voda, za razvoj voda/odvodnju/pročišćavanje; **namjena**: za izgradnju vodnih građevina javne vodoopskrbe (vodospreme, precrpnice, vodo-crpišta, magistralni cjevovodi i mreža) i javne odvodnje (kolektori, crpne stanice, sabirni kanali i mreža).

⁶ Izvor: „Racionalna potrošnja vode“; <http://www.eko.zagreb.hr/default.aspx?id=108>

2.2.5. Mješoviti komunalni otpad

Ova javna usluga omogućuje **prikupljanje** miješanog komunalnog otpada, biorazgradivog komunalnog otpada i odvojeno prikupljanje otpadnog papira, metala, stakla, plastike i tekstila te krupnog (glomaznog) komunalnog otpada.

Cijena javne usluge: zaduženi volumen spremnika za miješani komunalni otpad X broj odvoza u tijeku jednog mjeseca X naknada za preuzimanje jedne litre miješanog komunalnog otpada.

Dodatno odvoz glomaznog otpada isto tako je javna usluga. Glomazni otpad u Gradu Zagrebu:

- može se **odložiti u reciklažom dvorištu** ili
- **naručiti odvoz, bez naknade dva puta godišnje**, putem Zahtjeva za odvozom glomaznog otpada, kojeg društvo Čistoća dostavlja na kućne adrese prema određenom rasporedu za Gradske četvrti.

VAŽNO!

Lokacije spremnika za odvojeno skupljanje otpadnog papira, plastike, stakla, tekstila na javnim površinama i svih reciklažnih dvorišta u gradu Zagrebu pronađite na www.cistoca.hr

2.2.6. Trošak komunikacije

Prije ugovaranja usluge analizirajte svoje potrebe (koje brojeve najčešće zovete, odnosno prema kojim mrežama najčešće uspostavljate pozive ili šaljete poruke). Provjerite da li se na tržištu nude mogućnosti za besplatnu komunikaciju (npr. određeni operateri nude mogućnost besplatnog slanja poruka i komunikacije putem interneta i/ili video komunikacije).

glenn-carstens-peters

Na web stranici Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (www.hakom.hr) možete pronaći dosta korisnih informacija o svojim pravima i obvezama u korištenju telekomunikacijskih usluga.

VAŽNO!

Na web stranici Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (www.hakom.hr) pronaći ćete kalkulator koji vam omogućuju **usporedbu ponuda različitih operatera ovisno o vašoj potrošnji i potrebama**.

Važno je napomenuti da kalkulatori ne uključuju eventualne pogodnosti koje nude pojedini operateri.

Na istoj stranici pronaći ćete dva vrlo korisna kalkulatora: **kalkulator privatnosti i kalkulator prevara na Internetu**. Provjerite kolikom riziku ste izloženi!

2.2.7. Ostali troškovi režija

U sklopu troškova režija mogu se pojaviti još i troškovi pričuve (prihod koji ostvaruje stambena zgrada, a uplaćuju ga suvlasnici nekretnine - stambene zgrade), spomenička renta, radio-televizijska pristojba i ostali troškovi.

2.2.7.1. Pričuva

Pričuva je prihod koji ostvaruje stambena zgrada, a uplaćuju ga suvlasnici nekretnine (stambene zgrade). Sredstva pričuve koriste se za održavanje zajedničkih dijelova zgrade i uređaja. Sredstvima pričuve upravlja upravitelj zgrade kojeg suvlasnici odaberu. Sredstava se prikupljaju na poseban račun za tu namjenu, a upravitelj je dužan redovito izvješćivati suvlasnike o utrošenim sredstvima.

Razlikujemo dvije vrste zajedničke pričuve:

Minimalnu pričuvu – plaćaju je zgrade u kojima vlasnici nisu zaključili međuvlasnički ugovor i ugovor sa upraviteljem. Određen je minimalni iznos pričuve po m2 mjesečno.

Ugovorena zajednička pričuva – plaćaju zgrade u kojima su vlasnici zaključili međuvlasnički ugovor i ugovor sa upraviteljem i tako zajednički odredili visinu pričuve. Visina pričuve određuje se prema financijskim mogućnostima vlasnika nekretnine, ali je važno uzeti u obzir i potrebe za održavanjem zajedničkih dijelova zgrade.

2.2.8. Komunalna naknada, naknada za uređenje voda i spomenička renta

Komunalnu naknadu plaćaju vlasnici, tj. korisnici stambenog, poslovnog, garažnog prostora te građevinskog zemljišta. Komunalna naknada je prihod proračuna jedinice lokalne samouprave i koristi se za financiranje odvodnje atmosferskih voda, održavanje čistoće javnih površina, održavanje javnih površina, groblja, krematorija, nerazvrstanih cesta i javnu rasvjetu.

Naknada za uređenje voda uplaćuje se Hrvatskim vodama, a koristi se za financiranje poslova upravljanja vodnim sustavom, uređenja vodotoka, priprema planova za obranu od poplava i obranu od leda, planova za zaštitu od erozija, bujica i sl.

Spomenička renta se naplaćuje vlasnicima/korisnicima objekata kojima je utvrđeno svojstvo nepokretnog kulturnog dobra ili su preventivno zaštićeni, ili na području kulturno povijesne cjeline kojoj je rješenjem utvrđeno svojstvo kulturnog dobra ili je preventivno zaštićena. Sredstva se koriste za financiranje zaštite i očuvanje kulturnih dobara.

2.2.9. Radio-televizijska pristojba

Javni radio i javna televizija (Hrvatski radio i Hrvatska televizija) moraju ispunjavati jasan i točan zahtjev: biti televizija ili radio za sve, odnosno za svakog građanina zemlje u kojoj djeluju.

Svojim programima obraćaju se svim građanima bez obzira na godine, obrazovanje ili kupovnu moć. Za razliku od komercijalnih radijskih i televizijskih postaja, koje legitimno moraju živjeti od komercijalnih prihoda i prema tome program prilagođavaju određenom dijelu publike koji zanima oglašivače, javni radiotelevizijski servis namijenjen je svekolikoj javnosti, koja je i financira i kontrolira.⁷

⁷ Izvor: <http://www.hrt.hr/pristojba/sto-je-javna-televizija-i-zasto-se-placa-pristojba>

3. Savjeti za uštede

U tablici u nastavku donosimo niz korisnih savjeta za postupanje koji utječu na smanjenje troškova.

Na čemu su uštede moguće?	Savjeti za uštede
Štednjaci	<ul style="list-style-type: none"> • Plinski štednjaci su isplativiji od električnih • Indukcijske ploče imaju kraće vrijeme zagrijavanja, ali su skuplje od klasičnih, pa treba provjeriti isplativost ulaganja • Veličinu posude uskladiti s količinom hrane koja se priprema • Za kuhanje odaberite ploču/plamenik koji veličinom najbolje odgovara veličini posude u kojoj kuhate • Koristite poklopce tijekom kuhanja jer značajno smanjuju vrijeme kuhanja i potrošnju energije • Ako rjeđe otvarate pećnicu tijekom pripreme hrane, manje rasipate energiju (svakim otvaranjem gubici su i do 20%) • Nečistoća u pećnici smanjuje njezinu učinkovitost • Mikrovalnu pećnicu koristite za pripremu manje količine hrane jer troši manje energije
Hladnjaci i ledenice	<ul style="list-style-type: none"> • Ne kupujte prevelik hladnjak. Za dvije odrasle osobe dovoljan je hladnjak obujma 120 - 180 litara (+ 20 litara za svakog dodatnog člana obitelji) • Smanjite vrijeme rada kompresora hladnjaka tako što ćete ga staviti dalje od izvora topline • Što kraće držite vrata hladnjaka/ledenice otvorena • Prije postavljanja hladnjaka pročitajte tehničke upute i osigurajte potreban prostor i udaljenost od zida ili drugih uređaja • Redovito čistite prašnu sa metalnih cijevi koje se nalaze ispod ili iza hladnjaka jer time štedite vrijeme i energiju koji su potrebni da hladnjak osigura potrebnu temperaturu • Nemojte pretjerivati s podešavanjem temperature u hladnjaku / ledenici, držite se preporučenih optimalnih temperatura
Perilice posuđa	<ul style="list-style-type: none"> • Troše manje energije i vode • Koristite štedljive programe
Perilice i sušilice rublja	<ul style="list-style-type: none"> • Korištenje opcije hladnog ispiranja štedi energiju • Najveća potrošnja energije u perilicama je za zagrijavanje vode • Nemojte pretrpavati perilicu ili sušilicu – držite se propisanih količina jer u protivnom smanjujete učinkovitost njihove upotrebe • Koriste ekonomični program pranja • Što je veći broj okretaja perilice pri centrifugiraju, to je kasnije manje vrijeme potrebno za sušenje u sušilici
Priprema tople vode	<ul style="list-style-type: none"> • Optimalna temperatura vode u bojleru do 60 °C • Redovito čistite kamenac
	<ul style="list-style-type: none"> • Izbjegavajte pregrijavanje prostora ili njihovo neracionalno hlađenje • Ugradnja termostata pomaže u reguliranju temperature u prostoru • Povećanje temperature prostora sa 17°C na 21°C, postavljanjem termostata na 26°C više troši energije, a ne ubrzava zagrijavanje prostora • Grijača tijela ne zakrivajte namještajem ili drugim zaprekama koje sprječavaju predaju topline
Električna rasvjeta	<ul style="list-style-type: none"> • Koristite štedne žarulje jer značajno štede električnu energiju, dulje traju, smanjuju dodatno zagrijavanje prostora, a ekološki su prihvatljivije • Kod odabira žarulje uzmite u obzir njezine tehničke karakteristike (životni vijek, snagu, energetska efikasnost, ali i uštede koje ćete ostvariti odabirom određene žarulje u odnosu na druge) • Prednost imaju sustavi za automatsko reguliranje osvijetljenja u prostoru • Fluorescentne cijevi daju više svjetla od klasičnih žarulja sa žarnom niti jednake snage (4 do 5 puta više) • Postavite veći broj manjih izvora svjetlosti u prostoriji • Gasite rasvjetu u prostorijama u kojima ne boravite • Tamne boje zidova upijaju svjetlost
Ostali savjeti	<ul style="list-style-type: none"> • Ne ostavljajte mobitele da se pune cijelu noć • Koristite produžni s više utičnica pa jednim prekidačem isključite više potrošača • Razmotrite mogućnost ulaganja u sustave koji koriste obnovljive izvore energije, početna ulaganja su veća ali se isplate već nakon nekoliko godina • Što bolja izolacija zgrade to su veće uštede

3.1. Znanost kupovanja: Izbjegnite marketinške “klopke”!⁸

Pitate se:

Kako izbjeći marketinške klopke i uštedjeti novac?

U kojim situacijama lakše posežemo za novčanikom?

Zbog čega se osjećamo ugodno u nekim trgovinama?

Zbog čega muškarci provode kraće vremena u trgovinama?

Zbog čega muškarci u društvu supruge u supermarketu uglavnom uvijek plaćaju račun?

Odgovore na ova, i druga slična pitanja, u malom prstu imaju marketinški stručnjaci i to na temelju detaljnog proučavanja naših navika i ponašanja pri kupnji.

Kupovanje većina ljudi obavlja svakodnevno. Bilo da se radi o kupovini u lokalnom dućanu, ili jednom od velikih trgovačkih centara, neka pravila su univerzalna. Autor Paco Underhill u knjizi “Znanost kupovanja” dao je odgovor na neka od ovih pitanja koje dajemo u nastavku:

- rasvjeta, uređenost interijera trgovine, ljubaznost prodavača dodatno utječu na našu sklonost kupnji

⁸ Izvor: Osobne financije – kako biti i ostati u plusu; autori: Ana Vrbošić i Danijela Princi Grgat

- što nam je u trgovini ugodnije to se dulje zadržavamo, a time i više trošimo. Naime, prosječni kupac na odjelu za kozmetiku provede 2 minute, a onaj koji stvarno nešto kupi 30-tak sekunda dulje. U trgovini s kućnim potrepštinama žene se najduže zadržavaju s prijateljicama (prosječno 8 min. i 15 sekunda), a u društvu s muškarcem najkraće (prosječno 4 min. i 41 sekunda)
- što je bolji kontakt kupca s prodavačem to je kupnja veća
- pošto kupcu treba neko vrijeme da se prilagodi kad uđe u trgovinu (prilagodba iz vanjskog prostora), kako bi trgovac čim prije usmjerio vašu pažnju na ponuđene proizvode, može postaviti na ulazu mali prag, zvonce ili pult s robom
- obzirom da se ljudi prirodno kreću desnom stranom, na desnoj strani se obično nalaze proizvodi čija se prodaja želi potaknuti, a po sredini oni koji su najpopularniji
- radi muškaraca koji obično čekaju svoju partnericu ispred garderobe postave se udobne fotelje, a na suprotnoj strani reklame kako bi ih se potaklo da i oni nešto kupe

- jednom kad uđemo u garderobu raspoloženi smo za kupovinu, stoga nam iskusan trgovac nudi dodatne proizvode
- 85% žena provjerava cijenu pri kupnji, a to čini svega 72% muškaraca
- samoposluživanja su mjesta snažne impulzivne kupnje za muškarce i za žene (cca 70% kupnje tamo nije planirano). Muškarci su skloni opuštenoj i ponekad neobuzdanoj kupnji, a kolica u njihovim rukama, kažu stručnjaci, pojačavaju njihov osjećaj muškosti, a time i doživljaj kupnje. U društvu partnerice, na blagajni uglavnom plaćaju muškarci jer žele ostaviti dojam da se oni skrbe za obitelj i da je sve pod kontrolom.

Suprotno našim nastojanjima i uvjerenjima o vlastitoj samokontroli, autor nam u svojoj knjizi kaže da *“kada bismo odlazili u prodavaonicu samo onda kada bismo nešto trebali i kada bismo jednom se našavši u prodavaonici samo to kupili, gospodarstvo bi propalo.”* Uskladite svoje potrebe i mogućnosti i dokažite suprotno!

Siječanj je vrijeme kada nakon pauze od božićnih blagdana ponovno punimo trgovine, ovaj put u potrazi za “pravom prilikom”. To je dobro razdoblje za kupnju jer nam sniženja daju mogućnost za značajne uštede, u odnosu na cijene u sezoni.

S druge strane, ako kupujemo i ono što nam ne treba samo zato što je povoljno, ukupan račun može premašiti naše mogućnosti, ali i potrebe. Stoga prije nego krenete u siječanjsku shopping akciju bilo bi dobro razmisliti što

vam je nužno potrebno i što si možete priuštiti, kako vas ne bi obuzela impulzivna kupnja i nagomilali dugove.

3.2. Društveni vrtovi kao sredstvo za uštedu i povratak prirodi

Koliko znate o konceptu urbanih, odnosno društvenih vrtova? Jeste li zainteresirani za uzgajanje svoje hrane? Raspitajte se o mogućnostima za najam takvih vrtova!

Lijepo vrijeme mami ljude van, više se vremena provodi na terasama, trgovima, u prirodi nego ispred televizijskih ekrana, nekog drugog medija ili u trgovačkim centrima.

Poljoprivrednici amateri danas nisu endemska vrsta, a to pokazuje i primjer mnogih gradova u Hrvatskoj koji svojim građanima omogućuju korištenje tzv. „urbanih vrtova“.

U Hrvatskoj su urbani vrtovi novija praksa, dok u zapadnim zemljama postoje već desetljećima, tako se na primjer u Australiji prvi urbani vrtovi osnivaju već 1977. godine. U Španjolskoj također postoje dugi niz godina, zapravo većina danas već starijih Španjolaca zbog posla se u mladosti preselila iz sela u grad te se u mirovini u urbanim vrtovima bave poljoprivredom. Iako je proizvodnja hrane cilj većine korisnika urbanih vrtova, neki korisnici u vrtovima uzgajaju ljekovito bilje, cvijeće i slično.

Osim financijske koristi, urbani vrtovi korisnicima omogućuju fizičku aktivnost u prirodi. Globalno, urbanim

vrtoanima želi se potaknuti prehrambena sigurnost tj. omogućiti korisnicima uzgoj vlastite hrane, poboljšanje zdravlja kroz povećanu potrošnju svježeg voće i povrća. Vrtovi pomažu i u borbi protiv otuđenja, vrtlari se kontinuirano družu, razmjenjuju iskustva, vjerojatno i plodove.

Što se stanovnici određenog kvarta/dijela grada više poznaju, život u zajednici je sigurniji. Statistike pokazuju da aktivne zajednice imaju manji udio kriminala i vandalizma.

Urbani vrtovi su više od zdravog ručka na stolu.

Ako izračunate koliko trošite na voće i povrće (kvalitete onog što kupujete ili sami proizvodite nećemo niti spominjati), onda je ovo prava tema.

Dodajmo tome zamjenu fizičke aktivnosti u vrtu za vrijeme provedeno u teretani, eto još jedne uštede s istim efektom.

4. Zakon o zaštiti potrošača

Zakon o zaštiti potrošača regulira područja u nastavku:

Pravna zaštita potrošača

Edukacija i informiranje potrošača

Zaštita gospodarskih interesa potrošača

Udruživanje potrošača radi zaštite interesa

Zaštita života, zdravlja i imovine

Sudjelovanje predstavnika potrošača u radnim skupinama

Zakon o zaštiti potrošača posebno regulira postupanje u odnosu sa **potrošačima korisnicima javnih usluga**, koje uključuju:

- Električnu energiju
- Toplinsku energiju
- Plin
- Vodoopskrbu i odvodnju
- Prijevoz putnika
- Poštanske usluge
- Održavanje čistoće
- Komunikacijske usluge
- Dimnjačarske poslove
- Prikupljanje komunalnog i biorazgradivog otpada

VAŽNO!

Javne usluge - važno je znati:

- Javne usluge trebaju biti javno **dostupne svima** i svakom potrošaču treba **omogućiti priključak**.
- Trgovac koji pruža javnu uslugu mora **održavati kvalitetu javne usluge u skladu s propisima**.
- **Prodajni i posebni uvjeti** moraju biti **jasno, čitko i vidljivo istaknuti u prodajnom prostoru**, a o izmjenama treba obavijestiti potrošača..
- **Ne smije se** potrošaču **isključiti usluga dok je u sporu oko računa** i dok ostale račune uredno plaća.
- Zabranjeno je tražiti plaćanje dodatne usluge na koju kupac nije dao izričitu prethodnu suglasnost – **prešutna suglasnost ne postoji**.
- Ukoliko se **proizvod** namijenjen **za nagradu** nalazi u prometu, trgovac ga je dužan **predati potrošaču**.
- Ukoliko ne želite da Vas trgovci kontaktiraju kako bi vam prodali neku uslugu ili proizvod putem telefona razmislite o upisu vašeg telefonskog broja u Registar "NE ZOVl". **Brojeve upisane u Registar trgovci ne smiju zvati ili na te brojeve slati promidžbene ili prodajne poruke**.
- Za ostavljanje **reklamnih poruka odgovoran je trgovac** čiji se proizvodi / usluge reklamiraju!
- Poslovna praksa zabranjena u svim okolnostima:

Oglašavanje radi namamjivanja
Lažne „besplatne“ ponude
Manipuliranje djecom
Lažne tvrdnje o islječenju
Skriveni oglasi u medijima (oglasni u obliku novinskog članka)
Piramidalni sustavi
Lažne ponude nagrada i poklona
Lažne „posebne“ prednosti
Lažne ograničene ponude
Ustrajno slanje neželjenih ponuda

- O ugovornim odredbama treba pregovarati s trgovcima i razumjeti ih prije potpisivanja ugovora.
- Kome se obratiti u slučaju kršenja prava potrošača? Prvo trgovcu putem reklamacije, a ako se ne postigne dogovor tu su još Sud časti Hrvatske gospodarske komore, Sud časti Hrvatske obrtničke komore ili Centar za mirenje. Zahtjevi se podnose pisanim putem i raspoloživi su na web stranicama nadležne institucije.

Ovaj je dokument izrađen uz financijsku podršku Grada Zagreba. Sadržaj ovoga dokumenta u isključivoj je odgovornosti Hrvatskog instituta za financijsku edukaciju i ni pod kojim se uvjetima ne može smatrati kao odraz stajališta Grada Zagreba.